

MUISTIO

Helsingin yliopiston opettajankoulutuksen neuvottelukunta

Kokous maanantaina 17.10.2005 klo 14.00 – 16.00
Soveltavan kasvatustieteen laitos, Siltavuorenpenger 20R,
Minervan uusi puoli, huone K112

Neuvottelukunnan varsinaisista ja varajäsenistä paikalla olivat:

Hannele Niemi, Helsingin yliopiston vararehtori
Mirja Saari, varadekaani, humanistinen tiedekunta, neuvottelukunnan puheenjohtaja
Markku Pyysiäinen, johtava rehtori, Helsingin normaalilyseo, neuvottelukunnan varapj.
Maija Aksela, yliopistonlehtori, matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta
Tuula Hakkola, opintoasianpäällikkö, valtiotieteellinen tiedekunta
Jarkko Hautamäki, dekaani, käyttäytymistieteellinen tiedekunta
Seppo Hentilä, professori, valtiotieteellinen tiedekunta
Matti Meri, professori, soveltavan kasvatustieteen laitoksen johtaja
Heli Carlson, kasvatustieteen ylioppilas, Peduca/Condus
Paula Sermilä, kehittämisjohtaja, Helsingin opetusvirasto, hallinto- ja kehittämiskeskus
Kaisu Toivonen, Espoon opetustoimenjohtaja
Marjut Laitinen, professori, Sibelius-Akatemia
Taina Kaivola, opettajankoulutuksen koordinaattori, sihteeri

Kokoukseen kutsutut asiantuntijat:

Mauno Kosonen, Helsingin yliopiston vararehtori
Risto Koistinen, projektipäällikkö, Palmenia
Marja K. Martikainen, opettajankoulutuksen koordinaattori, Humanistinen tiedekunta

1. Kokouksen avaus

Puheenjohtaja Mirja Saari avasi kokouksen klo 14.05. Todettiin läsnäolijat sekä neuvottelukunnan päivitetty kokoonpano loppukaudelle, jonka rehtori on vahvistanut toimikaudeksi 2005–2006. Todettiin, että äskettäin eläkkeelle siirtyneen neuvottelukunnan varajäsenen, Opetushallituksen ylijohtaja Aslak Lindströmin sijaiseksi tulee opetusneuvos Irmeli Halinen. Esityslista hyväksyttiin sellaisenaan.

2. Ajankohtaista

2.1 Opettajankoulutuksen foorumi

Todettiin, että järjestyksessä viides opettajankoulutuksen foorumi pidetään viimekevaiseen tapaan opetusharjoittelusymposiumin yhteydessä 8.11. klo 18.00 – 20.00 Siltavuorenpenkereellä. Aiheena on tällä kertaa luokahuonevuorovaikutus, ja alustajaksi on kutsuttu dosentti Liisa Tainio Tutkijakollegiumista. Kommenttipuheenvuoron pitää opiskelijoiden edustajana neuvottelukunnan uusi jäsen Heli Carlson ja opettajankouluttajien edustajana professori Matti Meri.

2.2 Opettajankoulutus Helsingin yliopiston seuraavan toimintakauden strategian luonnoksessa

Käytiin saatekeskustelu Helsingin yliopiston strategian 2007–2009 valmistelun etenemisestä ja opettajankoulutuksen strategian osuudesta siinä. Todettiin, että tulevalla toimintakaudella yliopistolle tulee ainoastaan yksi yhteinen strategia, jolla on toimenpideohjelmia. Näin ollen tulevaa opettajankoulutuksen strategiaa muokataan siihen suuntaan, että se on muodoltaan toimenpideohjelma. Päätettiin kuitenkin esittää HY:n strategialuonnoksessa olevaan sangen niukkaan mainintaan opettajankoulutuksesta täydennykseksi yhtä tai kahta virkettä. Aiheesta keskustelua jatkettiin kohdassa 3; yhteiskunnallinen vuorovaikutus.

2.3 Opettajatarpeen kartoitus ja opettajankoulutuksen laajennusohjelmien jatkuminen

Odotettu Tilastokeskuksen aineistoon perustuva kartoitus ei ennakkotiedoista huolimatta valmistunut kokoukseen mennessä. Tilastoihin perustuvia linjauksia mahdollisista opettajankoulutuksen laajennusohjelmien jatkamissuunnitelmia ei näin ollen voitu kokouksen yhteydessä käsitellä.

Merkittiin tiedoksi, että neuvottelukunta järjesti toukokuun 25. päivänä Metsätalossa neuvottelutilaisuuden, jossa aiheena oli opettajatarpeen näkymät lähivuosina ja siihen liittyen opettajankoulutuksen jatkotoimenpiteistä sopiminen. Tilaisuuteen kutsuttiin opettajankoulutusta antavien laitosten esimiehiä, vastuuprofessoreita ja –opettajia sekä suunnittelijoita, sekä opettajankoulutuksen neuvottelukunnan jäsenet ja varajäsenet. Alustajaksi kutsuttiin opetusneuvos Armi Mikkola opetusministeriöstä.

Kokouksesta laadittu muistio jaettiin pöydälle asiakirjana (Liite 1). Muistion perusteella opetusministeriön alustava näkemys oli, että luokanopettajan koulutuksessa laajennusohjelmat ovat nyt tuottaneet eläkkeelle siirtymisen aiheuttaman opettajavajetta vastaavan määrän päteviä alaluokkien opettajia. Näiden laajennusohjelmien jatkamista toimintakaudella 2007–2009 ei pidetty tarpeellisena, kun taas puolestaan erityisopettajankoulutuksessa laajennusohjelma näyttää olevan edelleen tarpeen. Aineenopettajan koulutuksessa matemaattis-luonnontieteellisistä aineista varsinkin matematiikan osalta opettajapulaa on todennäköisesti edelleen pystyttävä torjumaan lisäkoulutuksella. Matemaattis-luonnontieteissä on mahdollista hakea rahoitusta kaikkiin kolmeen aineeseen. Humanistisen alan laajennusohjelma on tuottanut maistereita melko hyvin, mutta ainakin pätevästä englannin opettajista näyttää olevan edelleen sen verran puutetta, että laajennusohjelmaa voi olla mahdollista edelleen jatkaa. Myös erilaisen pätevöittävän koulutukseen on tarvetta.

3. Yhteiskunnallinen vuorovaikutus opettajankoulutuksen kehittämisessä

Helsingin yliopiston vararehtori Mauno Kosonen oli kutsuttu alustamaan ja keskustelemaan neuvottelukunnan kanssa yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta sekä siitä, millainen rooli opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen kehittämisellä on tällä hetkellä siinä ja millaisena sen pitäisi jatkossa näkyä käytännön toiminnassa ja yliopiston strategiassa.

Kososen mukaan Helsingin yliopiston yhteiskunnallinen vuorovaikutus (YVV) on tutkimukseen, opetukseen ja niihin perustuvaan asiantuntemukseen nojautuvaa toimintaa muun yhteiskunnan kanssa molemminpuolisen hyödyn aikaansaamiseksi. Harjoittaessaan yhteiskunnallista vuorovaikutusta yliopisto on aloitteellinen ja aktiivinen toimija. Helsingin yliopistossa arvostetaan yksiköiden ja henkilöstön osallistumista yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen.

Kuten vuonna 2003 laaditussa opettajankoulutuksen strategiassa mainitaan, yliopiston koulutusvastuu alkaa opiskelijoiden rekrytoinnista ja jatkuu yliopistosta valmistuneiden opettajien täydennyskoulutukseen. Opettajankoulutuksen kehittäminen edellyttää yhteistyötä yliopiston ja opettajien tulevan toimintakentän välillä, jota Helsingin yliopiston ympärillä edustavat Espoon, Helsingin ja Vantaan kaupungit.

Miten opettajankoulutus voi hyötyä yliopiston yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta? Palautteessa kentältä koulutuksen edelleen kehittämiseksi korostetaan monikulttuurisuutta, asenteita koulua kohtaan sekä nopeisiin toimintaympäristössä tapahtuviin muutoksiin sopeutumista.

Millainen on hyvä opettaja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen näkökulmasta? Ja millaista on YVV:n kannalta hyvä opettajankoulutus?

Yliopistollisuuden merkitystä arvostetaan selvästi ja opettajat ovat avainasemassa siinä, millainen käsitys kansalaisille syntyy tieteen konkretisoitumisesta. Suomalaisten loistavaa menestystä Pisa-oppimissaavutusteissa pidetään pitkälti yliopistollisen opettajankoulutuksen ansiona. Todettiin, että kutakuinkin kaikki opettajankoulutuksen kehittämisen toimenpiteet kiertyvät yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen. Pohdittaessa, millaista yhteistyötä tarvitaan, mainittiin ainakin seuraavia mahdollisuuksia:

- yliopisto ja erityisesti sen tiedekunnat lisäävät koulujen kanssa tehtävää yhteistyötä saadakseen opiskelijoikseen motivoituneita alasta kiinnostuneita ja kyvykkäitä nuoria
- palautetta kentältä kerätään laitoksille ja neuvottelukunnalle vastavalmistuneiden kokemuksista
- maahanmuuttajien koulutustarpeet ja sen edellyttämät valmistuvien opettajien tarvitsemat valmiudet on otettava entistä paremmin huomioon
- kodin ja koulun väliseen yhteistyön ja kohtaamisten edellyttämiä valmiuksia voitaisiin harjoitella kentällä toimivien opettajien kanssa kenttäharjoittelujakson ohella myös muilla kursseilla
- täydennyskoulutuksella ja aikuiskoulutuksella tarjotaan työelämän taitoja uusintavaa koulutusta.

Opettajankoulutuksen neuvottelukunnan rooli strategian valmistelussa ja toimeenpanossa

Opettajankoulutus ei ole ollut juurikaan esillä yliopiston seuraavan toimintakauden strategiaa valmisteleavassa Kososen johtamassa työryhmässä, jonka tehtävänä on YVV. Kuluvan toimintakauden strategiassa opettajankoulutus on ollut yhtenä yliopiston kymmenestä painopistealasta. Seuraavalla kaudella vastaavaa priorisointiluetteloa ei aiota ollenkaan tehdä, vaan tärkeänä pidetyt teemat sisältyvät isompiin kokonaisuuksiin varsin korkealla abstraktiotasolla.

Todettiin, että strategiaan olisi hyvä saada kohta, jossa mainitaan, että aikaan saatuja ja hyväksi havaittuja toimintatapoja opettajankoulutuksen toteuttamisessa ja kehittämisessä jatketaan. 1990-luvun lopulla alkaneesta heräämisvaiheesta ollaan edetty toiminnan vakiinnuttamiseen, jonka osoituksena on yhdessä laadittu opettajankoulutuksen strategia vuodelta 2002.

Uuteen strategiaan haluttiin esittää kiteytettynä opettajankoulutuksesta lyhyt maininta, joka sisältää ainakin seuraavat asiat:

- perus- ja täydennyskoulutuksen jatkumoluonne,

- laaja-alainen opettajankoulutus ja sen kehittäminen,
- monikulttuurisuus ja muut muuttuvan yhteiskunnan haasteet,
- opettajankoulutus toteutetaan yhteistyössä ainelaitosten, soveltavan kasvatustieteen laitoksen ja harjoittelukoulujen sekä kenttäkoulujen kanssa.

Työryhmä, johon kuuluivat Mirja Saari, Markku Pyysiäinen ja Taina Kaivola muotoilivat neuvottelukunnan esityksen, joka lähetettiin kehittämisosaston suunnittelupäällikkö Jussi Karviselle.

4. Neuvottelukunnan asettamien opettajankoulutuksen työryhmien kuulumiset

4.1 Aineenopettajakoulutuksen yhteistyöryhmä, pj. Markku Pyysiäinen

Aineenopettajankoulutuksen yhteistyöryhmä on päättänyt järjestää 2.2.2006 valtakunnallisen seminaarin, jonka aiheena ovat aineenopettajan koulutuksen kehittämisenäkymät ja opettajatarve. Seminaari toteutetaan soveltavan kasvatustieteen laitoksen ainedidaktista symposiumia 3.2. edeltävänä päivänä. Sitten seminaari on laajentunut koko päivän mittaiseksi ja sisältää myös oppiainekohtaisia verkostotapaamisia. Lisätietoja löytyy neuvottelukunnan verkkosivuilla osoitteessa <www.helsinki.fi/opettajaksi/seminaari>.

4.2 Kenttäkouluverkoston tukiryhmä, pj. Matti Meri

Kenttäkouluverkostoon kuuluvien koulujen ja oppilaitosten opettajat ovat kouluttautuneet ahkerasti ja toiminta on muutenkin ollut vireää. Myös ruotsinkielisten koulujen opettajille suunniteltu oma koulutus on toteutumassa. Kevätlukukaudella 2006 järjestetään yhteistyössä Åbo Akademin kanssa ensimmäinen kokonaan ruotsinkielinen koulutus. Kevätlukukaudella saadaan myös ensimmäiset kokemukset siitä, kuinka aineenopettajan koulutuksen pedagogisten opintojen soveltavan harjoittelun järjestelyt ja sisältö onnistuu.

Kenttäkouluverkoston toiminta pyritään vakiinnuttamaan seuraavan toimintakauden aikana. Lisätietoja löytyy hankkeen verkkosivuilta osoitteesta <www.helsinki.fi/sokla/kenttakouluverkosto/index>

4.3 Ruotsinkielinen aineenopettajakoulutus, pj. Mirja Saari

Kuluvan syyslukukauden alussa käynnistyneeseen ruotsinkieliseen aineenopettajan koulutukseen on ilmoittautunut peräti 30 opiskelijaa useasta eri tiedekunnasta. Heistä 28 osallistui soveltuvuushaastatteluun ja yhteistyössä Åbo Akademin kanssa valittiin 16 opiskelijaa seuraavasti:

Modersmålet och litteraturen: 8 av 8 sökande
 Matematik/fysik/kemi: 4 av 4 sökande
 Biologi och geografi: 4 av 11 sökande
 Historia och samhällslära: 0 av 3 sökande
 Främmande språk: 0 av 1 sökande
 Psykologi, religion, filosofi, livsåskådning: 0 av 3 sökande (2 deltog inte i urvalsprovet)
 Finska: 0 av 0 sökande. (Ks. tarkemmin liite 2).

Yhteistyö Åbo Akademin kanssa on tapahtunut hyvässä yhteishengessä. Alkuvaiheen jälkeen toivotaan yhteistyölle löytyvät käytänteitä, joiden avulla koulutus saadaan sujumaan parhaalla mahdollisella tavalla.

4.4 Palmenian ja HY:n laitosten yhteinen opettajien täydennyskoulutus, projektipäällikkö Risto Koistinen

Projektipäällikkö Risto Koistinen Palmeniasta oli kutsuttu kokoukseen kertomaan uusimpia kuulumisia Palmenian ja Helsingin yliopiston laitosten yhteisestä opettajien täydennyskoulutushankkeesta.

Syksyllä 2006 ainekohtaiset suunnitteluryhmät ovat kokoontuneet ideoimaan uudenlaisia kursseja. Myös Opetushallitukselta on saatu jonkin verran taloudellista tukea. Kunnista on saatu tietoa siitä, että täydennyskoulutusta kaivataan ainakin terveystieteissä, ruotsin kielessä, opetussuunnitelmatyössä, monikulttuurisuudessa sekä esimerkiksi oikeusturvaan liittyvissä kysymyksissä.

Hanke on edennyt kuntien heikon taloudellisen tilanteen vuoksi varsin hitaasti. Nyt uusimpana yhteistyön muotojen kehittämistä vaikeuttavaksi tekijäksi on muodostunut uudistettu kilpailulainsäädäntö. Kunnat eivät voi suoraan ostaa sellaistaakaan opettajien täydennyskoulutusta, jonka ovat suunnitelleet yhdessä yliopiston kanssa. Laki edellyttää aina kilpailuttamista. Helsingin kaupungin kouluvirasto on jo konsultoinut juristeja lain tulkinnasta.

Keskustelussa todettiin, että koulutuksen laatu ja sille asetetut laatuksiteerit ovat hankkeen eteenpäin viemisessä keskeinen tekijä. Hanketta ei kannata keskeyttää nyt, kun innovatiivisen YVV:ta ja jatkumoa parhaimmillaan toteuttavan koulutustoiminnan perusmalli on jo luotu. On suunniteltava sellaisia moduuleista koostuvia täydennyskoulutuksen kokonaisuuksia, joita muut yliopistot eivät pysty tarjoamaan.

5. Tutkimukseen perustuvan opetuksen ja opettajankoulutuksen kehittämisen yhteistyöhankkeet Helsingin yliopistossa

Marja K. Martikainen oli kutsuttu kokoukseen kertomaan neuvottelukunnalle valmisteilla olevasta humanistisen alan opettajankoulutuksen YVV-hankkeesta. Tarkoituksena on luoda keskustakampukselle **monitasoinen ja -muotoinen humanistisen alan verkosto**, jonka piiriin kuuluvat opettajaopiskelijat, humanististen aineiden ainelaitosten opettajat ja tutkijat, soveltavan kasvatustieteen laitoksen opettajat ja tutkijat, normaalikoulujen opettajat, kenttäkoulujen opettajat, kentän opettajat, oppilaat sekä yritykset ja yhteisöt.

Perustettavan verkoston ja siihen kuuluvan keskuksen tarkoituksena on edistää humanistisen alan oppimista, opiskelua ja opetusta kaikilla tasoilla sekä nostaa humanististen aineiden näkyvyyttä yliopistossa, koulutussektorilla sekä ympäröivässä yhteiskunnassa. Se sitouttaa alan opettajaopiskelijat entistä paremmin opettajuuteen vastaten opettajatarpeeseen ja ennaltaehkäisten hävikkiä opetustyöstä. Se myös vastaa omalta osaltaan vaatimukseen elinikäisestä oppimisesta ja täydennyskoulutuksen kehittämisestä.

Keskuksen toiminnasta vastaa puolipäiväinen koordinaattori, joka myös toimii lisävalinnan koordinaattorina. Verkkosivujen päivityksen tekniseen toteutukseen sekä keskuksen hallinnointiin osallistuu myös humanistisen tiedekunnan muu henkilöstö erikseen sovittavin tavoin.

Esikuvana perustettavalle keskustakampukselle suunnitellaan olevalle verkostolle toimii Helsingin yliopiston matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan vuonna 2003 perustama **LUMA-keskus** <www.helsinki.fi/luma>, jonka toiminnan kuulumisia tältä vuodelta esitteli neuvottelukunnan varajäsen Maija Aksela. Aksela toimii oman kemian opettajankoulutuksen yliopistonlehtorin toimensa ohella LUMA-keskuksen koordinaattorina.

LUMA-keskus on Helsingin yliopiston matemaattis-luonnontieteellisen tiedekunnan koordinoima sateenvarjo-organisaatio koulujen, yliopistojen ja elinkeinoelämän yhteistyölle,

jonka tavoitteena on luonnontieteiden, matematiikan, tietotekniikan ja teknologian oppimisen, opiskelun ja opetuksen edistäminen kaikilla tasoilla. Keskuksen perustajia ja samalla rahoittajia ovat opetusministeriö, Opetushallitus, biotieteellinen tiedekunta, käyttäytymistieteellinen tiedekunta, matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta (koordinointi), Helsingin kaupungin opetusvirasto, Kemianteollisuus ry, Metsäteollisuus ry, Taloudellinen tiedotustoimisto sekä Teknologiateollisuus ry. Yhteistyötä tehdään lisäksi eri järjestöjen, seurojen, tiedekeskusten, yhdistysten ja oppimateriaalikustantajien kanssa. Myös eri säätiöiltä on saatu rahoitusta.

Yhteistyön teemana vuonna 2005 on kestävä kehitys ja YK:n kansainvälinen fysiikan vuosi. Ensi vuoden teemoiksi on valittu Tiede ja yhteiskunta sekä Ihminen, teknologia ja yhteiskunta. Kuluneena vuonna on järjestetty lukuisia työpajoja opettajille, tiedekerhoja peruskoululaisille ja tiedeleirejä lukiolaisille. Esimerkkinä vakiintuvasta toiminnasta esiteltiin Matematiikan ja tilastotieteen laitokselle perustettu Summamutikka-keskus, jonka yhteydessä on järjestetty jo kolmisenkymmentä matikkakerhoa eri puolilla pääkaupunkiseutua. Kerhoissa on ollut ohjaajina noin 50 opettajaksi opiskelevaa. Valtakunnallinen LUMA-viikko järjestetään marraskuun toisella viikolla, sekin jo toistamiseen.

6. Kokouksen päättäminen

Seuraava neuvottelukunnan kokous päätettiin pitää perjantaina 3. maaliskuuta 2006 keskustakampuksella.

Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 14.05.